

кримінального переслідування фізичних осіб не лише за їх злочинні діяння, але й за кримінальну репутацію та/або негативний соціальний статус. Даний підхід суперечить закріпленому в ст. 62 Конституції України принципу презумпції невинуватості [5].

Відповідно, поняття «вор в законі» та «зłodий в законі» не відповідають цим вимогам: їх зміст не можна встановити шляхом буквального тлумачення, а визначення «вора в законі» хоча й наводиться у примітці до ст. 255 КК України, проте є дещо нечітким та містить такі жаргони як «злочинний вплив» та «авторитет». У вітчизняному КК диференціюється на три поняття: особа, яка здійснює злочинний вплив; особа, яка перебуває у статусі суб'єкта підвищеного впливу; «вор у законі». При цьому категорія «зłodий у законі» охоплює всіх зазначених осіб [6].

З криміналістичних позицій встановлення або поширення злочинного впливу є комплексною формою злочинної діяльності, реалізація якої вимагає від суб'єкта певної хронологічно тривалої моделі поведінки, яка дозволяє сформувати основні передумови для здійснення такої діяльності, а саме «здобути авторитет» та «отримати можливість» [7].

Таким чином, можемо зазначити, що спеціальні ознаки суб'єкта за встановлення або поширення злочинного впливу необхідно розглядати в контексті більш розширеному ніж загально прийнято в теорії кримінального права. А саме потребує врахування наявності особистих якостей особи, при чому необхідно як безпосередньо себе позиціонує суб'єкт, так само інші особи, які можуть підтвердити наявність таких спеціальних якостей. Як ми бачимо доволі суб'єктивні ознаки не визначені чітко законодавцем та більше будуть орієнтовані на суб'єктивне бачення інших осіб, що викликає певні ускладнення для визначення суб'єкта саме за ст. 3 ст. 255-1 КК України.

1. Проект Кримінального кодексу України станом на 22.02.2026. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code> (дата звернення: 24.02.2026).

2. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III (дата оновлення: 17.06.20205) URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 20.02.2026).

3. Фріс П., Фріс І. Про боротьбу зі злочинними спільнотами (нотатки на полях закону). *Юридичний вісник України. Щотижнева загальнонаціональна правова газета ON-LINE версія*. URL: <https://yvu.com.ua/pro-borotbu-zi-zlochynnymy-spilnotamy-notatky-na-polyah-zakonu/> (дата звернення: 12.02.2026).

4. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / Уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. К.; Ірпін: ВТФ «Перун», 2005. 1728 с. <https://slovnyk.ua/index.php?swrd=%D1%81%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%83%D1%81+> (дата звернення: 23.02.2026).

5. В. Речицький. Критичний аналіз окремих елементів проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» (станом на 04.03.2020). *Права людини в Україні Інформаційний портал Харківської правозахисної групи* <https://archive.khpg.org/1594840634> (дата звернення: 11.02.2026).

6. І. А. Копйова, К. В. Ципишук. Щодо доцільності введення категорії «вор/зłodий в законі» в кримінальне законодавство України. *Вісник Асоціації кримінального права України*, 2020, № 2(14). С. 209-219.

7. Якимович Р. І. Встановлення та поширення злочинного впливу як комплексна форма злочинної діяльності. *Вісник кримінологічної асоціації України*. 2024. № 2 (32). С. 757-766. DOI: <https://doi.org/10.32631/vca.2024.2.56>.

Ірина ШИЛО

старший викладач кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпровського державного
університету внутрішніх справ
(м. Дніпро, Україна)

ІНСТИТУТ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОСТУПКУ В УКРАЇНІ: АНАЛІЗ СТАТИСТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Запровадження інституту кримінального проступку стало одним із ключових етапів реформування кримінального законодавства України, спрямованого на гуманізацію кримінальної політики, диференціацію кримінальної відповідальності та оптимізацію

процесуального реагування на правопорушення невисокого ступеня суспільної небезпеки. Нормативне закріплення кримінального проступку у ст. 12 Кримінального кодексу України та запровадження спрощеної форми досудового розслідування – дізнання, відповідно до положень Кримінального процесуального кодексу України, стали концептуальним кроком до формування нової моделі кримінально-правової диференціації.

Разом із тим ефективність функціонування будь-якого кримінально-правового інституту визначається не лише його нормативною конструкцією, але й практикою реалізації. У цьому контексті особливої актуальності набуває аналіз статистичних показників, що відображають місце кримінальних проступків у структурі кримінальної протиправності, а також результативність їх досудового розслідування.

Оцінка динаміки питомої ваги кримінальних проступків, рівня процесуального завершення проваджень, частки зупинених розслідувань та проваджень без прийнятого рішення дозволяє встановити реальний стан реалізації інституту кримінального проступку та виявити проблемні аспекти його функціонування. Період 2020–2025 років охоплює перші п'ять років функціонування інституту кримінального проступку в Україні, що дозволяє оцінити початкові результати його практичної реалізації. Зазначений часовий проміжок характеризується як етапом становлення та інституційної адаптації нової моделі кримінально-правової диференціації, так і впливом суттєвих зовнішніх чинників, зокрема запровадженням воєнного стану.

Аналіз статистичних показників за 2020–2025 роки свідчить про істотну трансформацію ролі кримінальних проступків у структурі кримінальної протиправності України. У 2020 році кримінальні проступки становили 27,3 % від загальної кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, що підтверджувало їх значну питому вагу після запровадження відповідного інституту [1]. Уже в 2021 році цей показник зріс до 31,3 %, що стало найвищим значенням за досліджуваній період і може бути пояснене завершенням етапу адаптації правоохоронних органів до нової моделі кримінально-правової диференціації [2].

Починаючи з 2022 року [3], спостерігається тенденція до поступового зменшення питомої ваги кримінальних проступків: 20,3 % у 2022 році, 20,2 % у 2023 році [4], 17,8 % у 2024 році [5] та 13,6 % станом на листопад 2025 року [6]. Така динаміка зумовлена комплексом факторів, серед яких визначальне значення мають умови воєнного стану, трансформація структури кримінальної протиправності та зміна пріоритетів правоохоронної діяльності.

Окремої уваги потребує аналіз процесуальної ефективності досудового розслідування кримінальних проступків. У 2020 році рівень процесуального завершення проваджень був низьким: повідомлення про підозру було вручено лише у 8,4 % випадків, а до суду направлено 8,0 % проваджень. Така ситуація свідчила про початкові труднощі реалізації спрощеної форми досудового розслідування [1].

У 2021 році відбулося суттєве покращення показників: повідомлення про підозру вручено у 51,6 % проваджень, а до суду направлено 50,6 %. [2] Аналогічні показники зберігалися у 2022–2024 роках, причому у 2024 році зафіксовано найвищий рівень процесуального реагування – 57,7 % повідомлень про підозру та 56,3 % направлень до суду. Водночас навіть за умов зростання результативності майже половина проваджень (від 40 % до 49 %) залишалася без прийнятого процесуального рішення на кінець звітного року. Це суперечить концепції оперативності та ефективності спрощеної форми досудового розслідування кримінальних проступків.

Станом на листопад 2025 року [6] спостерігається зниження загальних показників процесуального завершення: повідомлення про підозру вручено у 7,4 % від загальної кількості кримінальних правопорушень, а до суду направлено 7,3 % проваджень щодо кримінальних проступків. Така динаміка може бути зумовлена як загальними змінами криміногенної ситуації, так і специфікою статистичного обліку.

Питома вага проваджень, у яких досудове розслідування було зупинено відповідно до ст. 280 Кримінального процесуального кодексу України, протягом досліджуваного періоду залишалася незначною (від 0,03 % до 0,5 %). Це загалом відповідає правовій природі кримінального проступку як діяння з відносно невисоким рівнем суспільної небезпеки та спрощеною процедурою розслідування.

Аналіз окремих характеристик суб'єктного складу та обставин вчинення кримінальних проступків (за даними 2020 року) свідчить про їх відносно невелику криміногенну складність: частка діянь, вчинених особами, які раніше вчиняли кримінальні

правопорушення, становила 1,3 %; у складі групи осіб – 0,07 %; у стані алкогольного сп'яніння – 0,5 %; неповнолітніми або за їх участю – 0,18 % від загальної кількості кримінальних правопорушень. Це підтверджує допоміжний характер кримінальних проступків у загальній структурі кримінальної протиправності [1].

Суттєвий вплив на статистичні показники 2022–2025 років мали зміни у кримінально-правовій кваліфікації окремих діянь. Зокрема, частини перші ст. 185, 190 КК України за наявності кваліфікуючої ознаки вчинення діяння в умовах воєнного стану підлягає кваліфікації як злочин, що фактично змінює її категорію та виключає зі структури кримінальних проступків. У таких умовах зменшення питомої ваги кримінальних проступків не завжди відображає реальне зниження рівня відповідної кримінальної протиправності, а значною мірою є наслідком нормативного перерозподілу кримінально караних діянь між категоріями злочинів і проступків.

Отже, статистична динаміка 2020–2025 років свідчить про нестабільність частки кримінальних проступків у структурі кримінальних правопорушень та про збереження системних проблем процесуальної реалізації цього інституту. Попри позитивну тенденцію до зростання рівня процесуального завершення у 2021–2024 роках, значна частка проваджень без прийнятого рішення на кінець звітного періоду свідчить про необхідність удосконалення організаційно-процесуальних механізмів функціонування спрощеної форми досудового розслідування кримінальних проступків.

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2020 рік. Київ, 2024. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2021 рік. Київ, 2024. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2022 рік. Київ, 2024. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2023 рік. Київ, 2024. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

5. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2024 рік. Київ, 2024. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

6. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за 2025 рік. Київ, 2024. URL: <https://gp.gov.ua/ua/posts/pro-zareyestrovani-kriminalni-pravoporushennya-ta-rezultati-yih-dosudovogo-rozsliduvannya-2>.

Яна БЕЗМЕНОВА

старший слідчий в особливо важливих
справах організаційно-методичного
відділу Слідчого управління
ГУНП в Сумській області
(м. Суми, Україна)

ДЕЯКІ АСПЕКТИ УДОСКОНАЛЕННЯ КВАЛІФІКОВАНИХ ВИДІВ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ПРОТИПРАВНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Розглянемо питання стосовно доповнення диспозиції ст. 304 Кримінального кодексу (далі – КК) України іншими кваліфікуючими ознаками, окрім передбачених у ч. 2 цієї норми.

Наприклад, В. Березняк пропонує доповнити ст. 304 КК України такими положеннями: «ті самі дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, вчинені із застосуванням насилля або з погрозою його застосування, втягнення неповнолітнього в організовану групу або вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину...». Наведене доповнення до ст. 304 КК України, на думку вченого, надасть можливість більш чітко визначати відповідальність осіб, що втягують неповнолітніх у вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів, а також тих, хто втягує їх до участі в організованих групах, тому що